

EIT:n kevään 2024 KlimaSeniorinnen- päätöksen oikeudellinen merkitys

---

Kati Kulovesi

Kansainvälisen ympäristöoikeuden professori

Ilmasto-, energia- ja ympäristöoikeuden keskuksen
CCEEL:in johtaja (Co-Director)

ELT:n ratkaisun laajempi
konteksti

Ilmasto-oikeudenkäyntien iso kuva

- N. 1,000 ilmasto-oikeudenkäyntiä Yhdysvaltojen ulkopuolella
  - 687 tapausta, joissa vastaajana on hallitus
  - 262 tapausta, joissa vastaajana on yritys tai yksityishenkilö
  - 5 neuvoa-antavaa lausuntoa
- Yhdysvalloissa yli 2,000 ilmasto-oikeudenkäyntiä
- Lähde: Climate Case Chart database, Sabin Center for Climate Change Law 9/2024

Ilmasto-oikeudenkäyntien ”aaltoja”

1. **1980-2005:** Muutamia hajanaisia tapauksia USAssa ja Australiassa
2. **2005-2014:** Ilmastosäätelyn toimeenpanoon liittyvät tapaukset, erit. EU:n päästökauppa
3. **2015- :** ilmastotoimien kiristämiseen ja ihmisoikeusargumentteihin nojaavat ilmasto-oikeudenkäynnit (*Urgenda, Neubauer, Klimaseniorinnen...*)
4. **2020-luvun alku:** kansallisten ilmastolakien ja aiempien ilmastoratkaisujen riittämättömään toimeenpanoon liittyvät tapaukset (Saksa, Suomi, Ranska, Irlanti, Britannia...)

Yleiskatsaus
Klimaseniorinnen-tapukseen

KlimaSeniorinnen-tapauksen taustoja

- *Klimaseniorinnen Schweiz* –yhdistys käynnisti v. 2016 oikeusprosessin Sveitsin hallitusta vastaan sekä ilmastokampanjan, joka on pyrkinyt olemaan vahvasti näkyvillä mediassa ja sveitsiläisessä ilmastokeskustelussa.
- Kampanjan keskeisiä teemoja ovat ilmastonmuutokseen liittyvät oikeudenmukaisuuskysymykset sekä lastenlasten oikeudet
- Kotimaiset oikeuskeinot eivät johtaneet sisältökäsittelyyn

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ym. v. Sveitsi

- Verein KlimaSeniorinnen –yhdistyksen ja iäkkäiden sveitsiläisnaisten valitus Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen
- Valittajien mukaan:
  - ilmastonmuutoksen pahentamat helleaallot uhkaavat valittajien/yhdistyksen jäsenten terveyttä
  - Sveitsin ilmastotoimet ovat riittämättömiä

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ym. v. Sveitsi

- EIT katsoi ratkaisussaan, että:
  - Sveitsillä positiivinen toimintavelvoite ja sen riittämätön ilmastopolitiikka loukkasi valittajien oikeutta elämään ja terveyteen, Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 8 artikla, yksityis- ja perhe-elämän suoja
  - Valittajat eivät saaneet oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä Sveitsissä
    - EIS:n 6 artikla, pääsy tuomioistuimeen

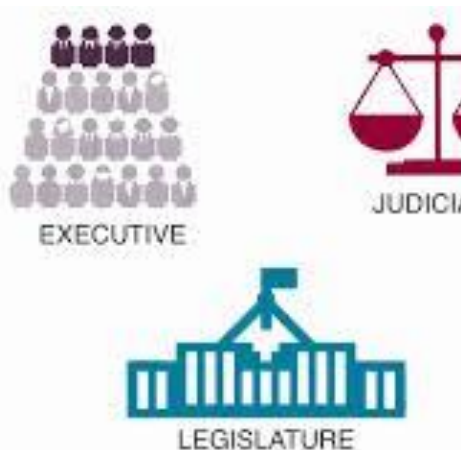

Valitusoikeuteen liittyviä linjauksia

- Yhdistyksen valitus tutkittiin, yksityishenkilöiden ei
- Yksityishenkilön valitusoikeudelle korkea kynnyks: hakijan näytettävä henkilökohtainen ja suora vaikutus
  - EIT ei halua laajentaa valitusoikeutta liikaa (*actio popularis*): -> ei riitä, että hakija pystyy osoittamaan kuuluvansa ryhmään, joka on erityisen altis ilmastonmuutoksen vaikutuksille (§ 483-533)
- **Yhdistyksillä valitusoikeus** jos: 1) laillisesti perustettu, 2) yhdistyksen tarkoituksena on puolustaa jäsentensä tai muiden ihmisten oikeuksia, ja 3) yhdistys edustaa jäseniään tai muita ihmisiä, joiden oikeuksia ilmastonmuutoksen vaikutukset uhkaavat (§ 502)
- Yhdistysten valitusoikeus ei edellytä, että jäsenillä olisi valitusoikeus EIT:ssa
→ merkittävä linjaus järjestöjen valitusoikeuden kannalta

Kansallisten oikeussuojakeinojen ensisijaisuus: pääsy kansalliseen tuomioistuimeen olennaista (§ 638-639)

Tuomioistuimen rooli?

- Tuomioistuimet eivät voi korvata lainsäätäjää ja toimeenpanovaltaa; toisaalta demokratiaa ei voi typistää enemmistön vallaksi ja olla huomioimatta oikeusvaltion vaatimuksia; tuomioistuin arvio valtion toimia (§ 412)
- Tuomioistuinten rooli korostuu sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden takia (§ 420)
- Kun valitus koskee valtion politiikkatoimia (state policy) liittyen kysymykseen, joka vaikuttaa EIS:n suojaamiin oikeuksiin, kyse ei ole enää pelkästä poliittisesta kysymyksestä, vaan myös oikeudellisesta kysymyksestä (§ 450)
- ‘the question is no longer whether, but how, human rights courts should address the impacts of environmental harms on the enjoyment of human rights’ (para. 451).

Ilmastonäkökohdat
KlimaSeniorinnen -ratkaisussa

Ilmastonmuutos eroaa muista ympäristöongelmista

- Esim. hiilidioksidipäästöt eivät itsessään ole vaarallisia, vaaran aiheuttaa kasvihuonekaasupäästöjen kumulatiivinen vaikutus (§ 414);
- Päästöt aiheutuvat perustoiminnoista: teollisuudesta, energiantuotannosta, liikenteestä, rakennuksista, rakentamisesta ja maataloudesta
- Hillintätoimia ei voida rajata esim. saastuttaviin laitoksiin tai yksittäisiin sektoreihin; tarvitaan laajoja toimenpidekokonaisuuksia (§ 418)
- Sukupolvien välisen vastuunjaon korostuminen nyt elävien ja tulevien sukupolvien osalta (§ 418-420)

EIT:n lähtökohtia ilmastokysymysten käsittelyyn (§ 436)

- Ilmastonmuutos on todellinen uhka nykyisten ja tulevien sukupolvien ihmisoikeuksille
- Valtiot ovat tietoisia uhasta ja **pystyvät toimillaan vähentämään riskejä**
- Riskit ovat selvästi pienempiä, jos maapallon keskimääräinen lämpötilannousu rajoitetaan **1,5°C** esiteolliseen aikaan verrattuna ja jos ryhdytään **välittömiin** toimiin
- Valtioiden nykytoimet eivät ole riittäviä 1.5 asteen tavoitteeseen
- Seveitsillä positiivinen toimintavelvoite luoda oikeudellinen ja hallinnollinen kehikko ihmisoikeuksien suojelemiseksi –onko käyttänyt harkintavaltaansa oikein?

EIS:n 8 artiklan soveltaminen ilmastotoimiin

Ilmastotieteen ja kiireellisyyden valossa **ilmastotoimilla tulisi olla merkittävä painoarvo** punnitessa kilpailevia näkökohtia (§ 542)

Valtioilla vähemmän harkintavaltaa (*reduced margin of appreciation*) liittyen ilmasto- ja hiilineutraalisuustavoitteisiin (§ 543)

Valtioilla laaja harkintavalta liittyen **keinoihin**, joilla ilmastotavoitteet saavutetaan (§ 543)

Valtion tulee ottaa käyttöön sääntelyä ja toimia, joilla hillitään nykyisiä ja mahdollisesti peruuttamattomia tulevia ilmastoriskejä (§ 544-546)

Vaatimuksena: " 'measures for the substantial and progressive reduction of their respective ghg emission levels, with a view to reaching net neutrality within, in principle, the next three decades" (§ 548)

Riskinä kohtuuton taakka tuleville sukupolville; **tarvitaan välittömiä toimia, mieluiten sisältyen oikeudellisesti sitovaan kansalliseen sääntelykehikkoon** (§ 549)

Nykytoimien vaikutus ulottuu **tuhansien vuosien päähän** (§ 562)

ElT:n ratkaisun merkitys ilmasto- oikeuden näkökulmasta

Kansainvälinen ympäristöoikeus vaikutti EIS:n tulkintaan

- EIS:n tulkinta kansainvälisen ympäristöoikeuden valossa (§ 453)
- **Yksittäisen valtion on kannettava oma vastuunsa**
  - YK:n ilmastopimusjärjestelmässä keskeisenä **yhteisen mutta eriytyneen vastuun periaate**
- Valtio ei voi väistää omaa vastuutaan vetoamalla muiden valtioiden päästöihin (§ 422)
- Sveitsin **'pisara meressä'** - argumentti ei ole hyväksyttävä (§ 444)
  - Kyse ei ole 'but for' – testistä eli velvollisuudesta toimia vain, jos valtio voi toiminnallaan poistaa riskin (§ 444)

= mielenkiintoinen lopputulos valtioiden vastuunjakoon liittyvän (ikuisuus)keskustelun näkökulmasta

Pariisin sopimuksen NDC ei yksin riitä

- Pariisin sopimuksen kollektiiviset tavoitteet **eivät pelkästään riitä**; **jokaisen yksittäisen valtion tulee määritellä oma riittävä polkunsa hiilineutraalisuuteen** (§ 547)
- Kotimaisten tavoitteiden tulee olla kytköksissä Pariisin sopimuksen globaaleihin tavoitteisiin (*global aims of PA must inform the formulation of domestic policies*) (§ 547)

= EIS + Pariisin sopimus > Pariisin sopimus

Klimaseniorinnen: Kriteereitä valtioiden ilmastotoimien arvioimiseksi (§ 550)

1. (riittävä) hiilineutraalisuustavoite
2. määrällinen yläraja jäljellä oleville khk-päästöille (*carbon budget*)
3. välitavoitteet kohti hiilineutraalisuustavoitetta
4. tavoitteiden arviointi ja päivittäminen tieteellisen tiedon pohjalta
5. todisteet, että on saavuttanut tai kohtuudella saavuttamassa tavoitteet
6. toiminut ajoissa, riittävästi sekä systemaattisesti laatiessa tarvittavaa lainsäädäntöä ja ilmastotoimia
7. riittävät menettelylliset puitteet: yleisön osallistuminen ja tiedonsaanti

Kokonaisarvio: puute yhdessä kohdassa ei välttämättä merkitse, että valtio ylittänyt harkintavaltansa (§ 551)

EIT:n ratkaisun kytköksiä ilmasto-oikeudelliseen keskusteluun

- **Mistä § 550 kohdan kriteerit johdettu?**
  - Tieteelliset raportit, tutkimus, ('globaalin ilmasto-oikeuden') parhaat käytännöt
- **Valtion oikeudenmukaisen osuuden määrittely 1,5°C tavoitteesta?**
  - Menetelmien puute ei ole peruste jättää määrittelyä tekemättä
  - Suomi kiinnostava esimerkki tässä suhteessa, Ilmastopaneelin uusi tarkastelu valmisteilla
- **Hiilineutraaliuus vs. ilmastoneutraaliuus**
  - Oliko EIT konservatiivinen huolimattomuuttaan, kun puhui 'hiilineutraalisuudesta'? (Kyllä? Erit. § 548)
  - Huom! Suomen ilmastolain hiilineutraalisuus = IPCC:n ilmastoneutraalisuus
- **Tavitaanko kansallinen päästöbudjetti?**
- **Onko myös kulutuksen/tuonnin päästöt (*embedded emissions*) huomioitava?**
  - Poikkeaa Pariisin sopimuksesta, mutta EIT ei nähnyt periaatteelista, alueelliseen toimivaltaan liittyvää estettä käsitellä näitä
- **'Menettelyllisen ilmasto-oikeuden' korostuminen**
  - Tavoitteiden ja välitavoitteiden määrittely, toteutumisen seuranta, yleisön tiedonsaanti, osallistuminen ja oikeussuojakeinot
  - K Kulovesi, S Oberthür, H van Asselt & A Savaresi: 'The European Climate Law: Strengthening the EU Procedural Climate Governance' (2024) 36 *Journal of Environmental Law* 23-42.

Klimasenorinnen –ratkaisun vaikutus?

- Vahva ratkaisu, jonka voi ennakoida vauhdittavan kansallisia ilmasto-oikeudenkäyntejä Euroopassa:
- Ratkaisuun vedottu jo mm.
  - *Client Earth & Malgorzata Gorska v. Puola* (riittämättömät ilmastotoimet, hiilineutraalisuustavoitteen puute, ihmisoikeusloukkaukset)
  - *Suomen ilmastoaktiviteetti II* (SLL, Greenpeace, Amnesty, Saamelaisnuoret, Ilmastoisovanhemmat) (ilmastolain riittämätön toimeenpano, ihmisoikeusloukkaukset)
- Herättänyt myös vastustusta ja keskustelua EIT:n roolista
  - Sveitsin pitää raportoida lokakuussa toimeenpanosta – mitä aikoo tehdä?